

Környezetvédelmi szabályozás alapjai

1

Dr. Holovács Gabriella LL.M (Prof. Bándi Gyula előadása alapján)

A magyar jogrendszer jogágai

Közjog

- **Alkotmányjog**
- **Közigazgatási jog**
- **Pénzügyi jog**
- **Büntetőjog**
 - a büntető anyagi jog,
 - büntető eljárásjog
 - büntetés-végrehajtási jog
- **Munkajog**
- **Társadalombiztosítási jog**
- **Szövetkezeti jog**
- **Földjog (Agrárjog)**
- **Nemzetközi jog**

Magánjog

- **Polgári jog**
 - kötelmi jog
 - Családi jog
 - gazdasági jog
 - öröklési jog
- **Polgári eljárási jog**
- **Nemzetközi magánjog**

II. Környezetjogi gondolkodás fejlődése

Környezet fogalma

10 “Környezet” magában foglalja:

- a természetes erőforrásokat, legyenek azok élők vagy élettelenek, mint a levegő, víz, a talaj, a flóra és a fauna é mindezek közötti kölcsönhatások;
- A kulturális örökség részét képező vagyontárgyakat; és
- A tájkép meghatározó jellemzőit.

(Európa Tanács a környezetre veszélyes tevékenységekkel okozott károkkal kapcsolatos polgári jogi felelősségről szóló egyezménye, Lugano, 1993. VI. 21.)

Környezetjogi szabályozás története a korai időkig –XV-XVI századi szabályozásokig nyúlik vissza (pl. 1581-től székely falutörvények)

Jogi megfontolások

- A környezeti elemek védelmére irányuló szabályozás hosszú történelmi időkre nyúlik. Az angolszász "common law" rendszerben elsősorban a kártérítési jogban jelenik meg,
- A „környezetjog” mint elkülönült, önálló jogterület azonban XX. századi fejlődés eredménye.
- A környezetjog a '60-as években jelenik meg.

A környezetvédelmi érzékenység növekedésének okai

- Ipari forradalom
- Demográfiai robbanás
- a bioszféra egységének és érzékenységének tudatosulása;
- Növekvő lakossági érdeklődés az ipar tevékenység természeti erőforrásokra és emberi egészségre gyakorolt hatása iránt;
- Az állami szabályozás erősödése; és
- A környezetvédelem mint politikai mozgalom erősödése

Demográfiai változások

- Krisztus körüli időben kb. 300 millió
- 1650-ig 500 millió
- 1750 -ben 700 millió
- 1850-ben 1 milliárd
- 1950-ben 2 milliárd
- 2000 -ig kb. 6 milliárd
ember élt a Földön

A Föld maximális eltartóképesége kb. 12 milliárd ember !!!

Seattle indián főnök levele 1854-ben az Államok elnökének

- “Mi tudjuk: a föld nem az emberé, mi vagyunk a földé.
- Tudjuk, hogy a fehér ember nem érti a mi gondolkodásunkat. Számára az egyik földdarab olyan, mint bármelyik másik, mert ő idegen, aki éjszaka jön, és elveszi a földtől, amire csak szüksége van. A föld neki nem testvére, hanem ellensége, és ha meghódította, továbbmenetel. Mohósága el fogja nyelni a földet és nem marad utána más, mint a pusztaság.
- A fehér emberekre is az elmúlás vár, talán még előbb is, mint az összes többi törzsre.
- Csak szennyezzétek tovább tulajdon ágyatokat: egy éjjel majd saját piszkotokban fulladtok meg. Ami az állatokkal történik, az történik rövidesen az emberrel is.
- Minden összefügg mindennel.”

(Seattle Sunday Star, 1887.október 29.)

Trail Smelter ügy

Két alapelvet fogalmazott meg:

- Első alkalommal rögzítette nemzetközi bíróság, hogy egyik állam sem használhatja saját területét, vagy engedheti meg a területhasználatot saját polgárai számára oly módon, hogy az kárt okozzon egy szomszédos országnak.
- Szennyező fizet elvet

Trail Smelter Jogvita /háttér/

- US vs. Canada
- Az USA bíróság elé idézte Kanadát szuverenitása megsértése miatt, amely ítéletben a nemzetközi környezetvédelmi jog két alapelvét fogalmazta meg a bíróság.
- 1896 –ban egy kohászati üzem épült Trail-ben, amely egy jelentős kanadai nyavállalat, a Canadian Pacific Railroad tulajdonában állt.
- A kohászati tevékenység során SO_2 és egyéb szemcsés részecskék kerültek a levegőbe.
- Washington állambeli Northportban egy mezőgazdasági termeléssel foglalkozó közösség kártérítési igénnyel lépett fel a kohóból származó levegőszennyezés miatt.
- A Trail Smelter-ből származó kén-dioxid 1925 – 1931 között okozott károkat Washington államban.

Trail Smelter Jogvita /jogi tények/

- **1931: Nemzetközi Vegyesbizottság** \$350,000 összegű kártérítési összeg megfizetését javasolta **1932 Január 1. napjáig**
- **1935: a Vegyesbizottság:** három tagú választottbírárságot állított fel,
 - Megkezdődött a választottbírársági eljárás
- **1938 április 16:** választottbírársági döntés:

A Választottbírárság döntése értelmében a farmerek a korábban megítélt \$350,000 felül további \$78,000 kártérítésre jogosultak a kohó által 1932-1937 között okozott károkért.
- **1941 március 11. Ítélet:** Megállapította Kanada az USA-val szemben fennálló felelősségét a Kanada területén található magánkézben lévő vállalat által üzemeltetett kohóüzem tevékenysége során keletkezett füst és az azt szállító szél miatt keletkezett károkért, és kötelezte Kanadát, hogy tegyen intézkedéseket a jövőbeni károk elkerülése érdekében.

Donora szmog 1948-ban

- Történelmi levegőszennyezés 20 ember életét követelő, és 7.000 embert megbetegítő szmogfelhőt eredményezett Pennsylvania állambeli Donora-ban, amely Pittsburgh-tól 39 km távolságra fekszik délkeleten.
- Donora Zinc Works-ből és Amerikai Acél- és Vezetékes Üzemből származó hidrogén-fluorid és kén-dioxid gyakori szennyezést okozott Donora-ban.
- A 1948-as eseményt a hőmérsékleti viszonyok tették súlyosabbá: a melegebb levegő a földfelszínhez közeli hidegebb légrétegben tartotta a levegőszennyezést, amelynek eredményeképpen a légszennyező anyagok a levegőben összekeveredtek a köddel, vastag, sárga mérgező füstfelhőt képezve, amely 5 napig lebegett Donora felett.

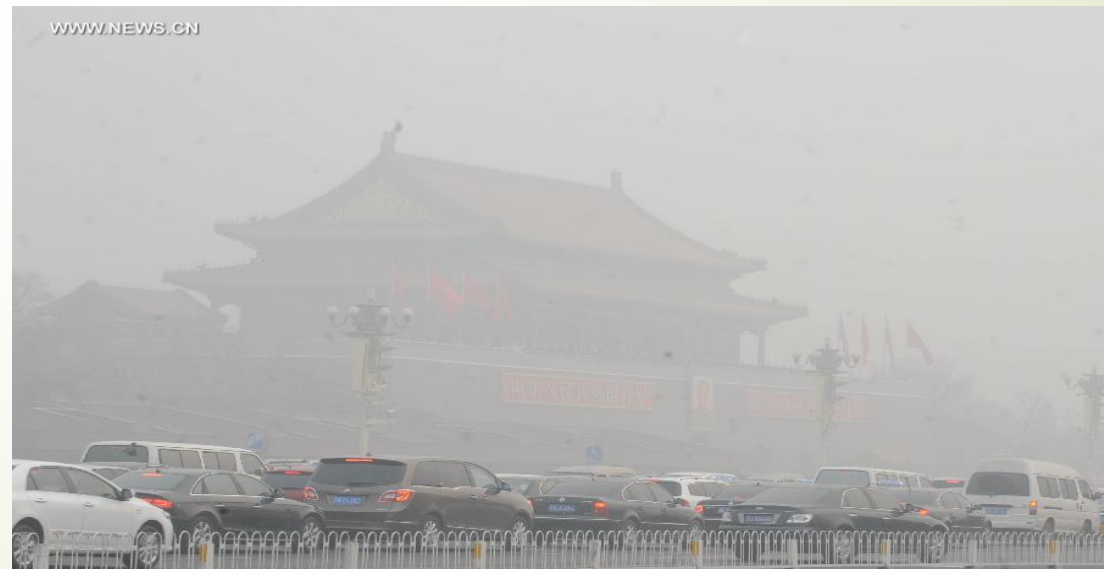

London szmog 1952

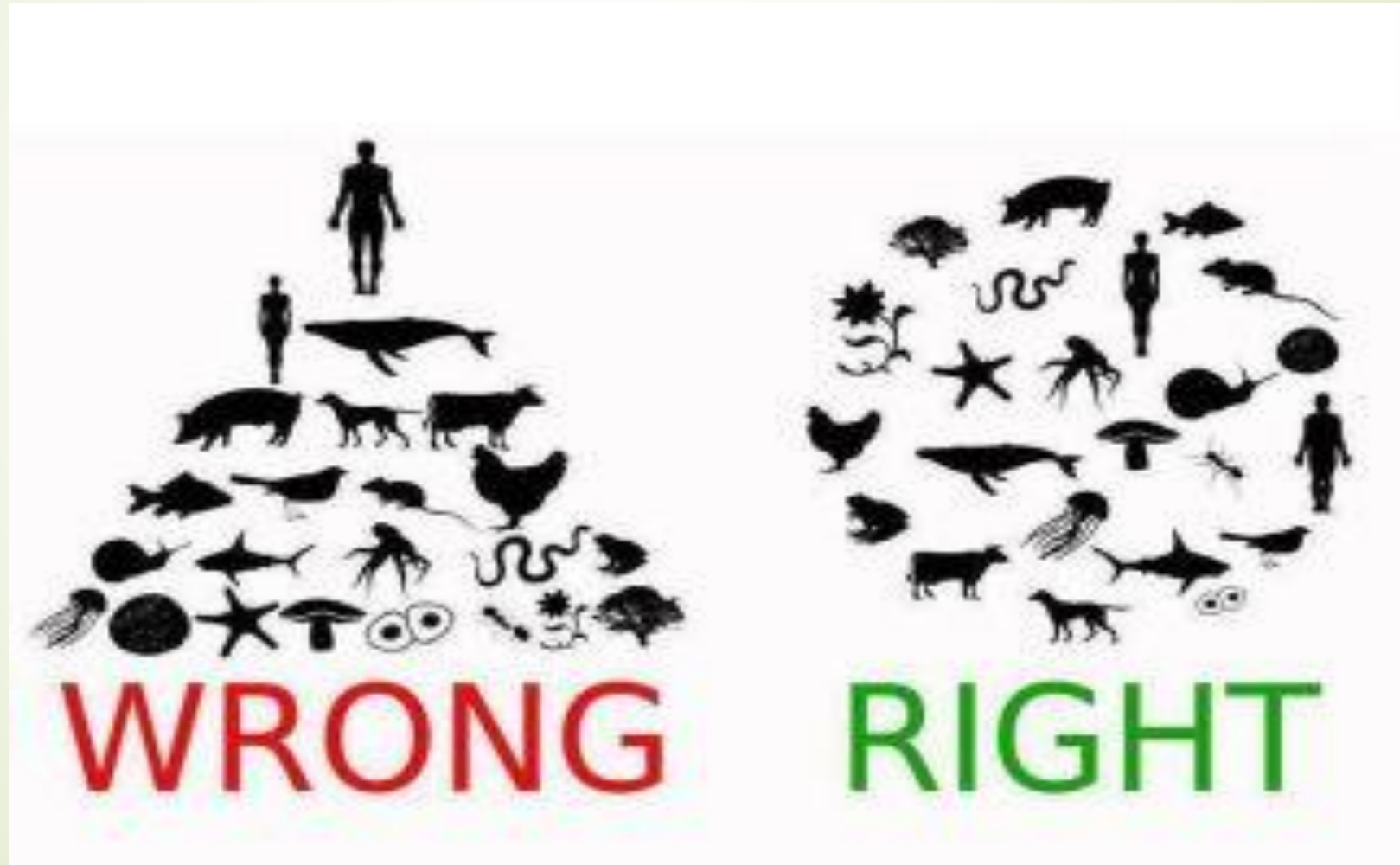
- Az **52-es Nagy Szmog** 1952 decemberében Londont sújtó súlyos levegőszennyezés volt.
- A szélcsendes hideg idő anticiklonnal keveredve összegyűjtötte a levegőben lévő szennyezőanyagokat, vastag szmogréteket képezve a város fölött.
- 5 napig tartott (1952 December 5-9 között péntektől keddig), majd hirtelen megszűnt, amint az időjárás megváltozott.
- Kormányzati egészségügyi jelentések a szmogot követő hetekben 4.000 főre becsülték a halálos áldozatok, és 100.000 körülire a szmog általi megbetegedések számát december 8. napjáig.
- Későbbi kutatások szerint a halálos áldozatok száma jelentős mértékben nagyobb volt, kb. 12,000 főre becsülik.

Peking napjainkban:

Ember és környezet

Római Klub

A Római Klubot 1968-ban hozták politikától független gondolkodók, melynek felrázta a világot.

A Római Klub céljai:

- Meghatározni a legfontosabb problémákat, amelyek meghatározzák az emberiség jövőjét;
- Kidolgozni alternatív lehetőségeket/forgatókönyveket a jövő számára;
- Gyakorlati megoldásokat dolgozni ki és javasolni a beazonosított kihívásokra;
- Az új ismeretek kommunikálása és társadalmi vita gerjesztése.
- Jelentős figyelmet 1972-ben szerzett a „**A növekedés határai**” című jelentéssel, amely felrázta a világot (*The Limits to Growth*, Daniella and Denis Meadows and MIT)

A jelentés a 21. század közepére globális környezeti katasztrófa veszélyére figyelmeztetett, de már egy egyensúlyi koncepciót is kidolgozott.

Balaton Csoport

Doniella és Dennis Meadows – megalapította 1982-ben a Balaton Csoportot, amely a Balatonról kapta a nevét, ahol az elmúlt 30 évben az üléseket tartották.

Stockholmi Konferencia (1972 június 5-16.)

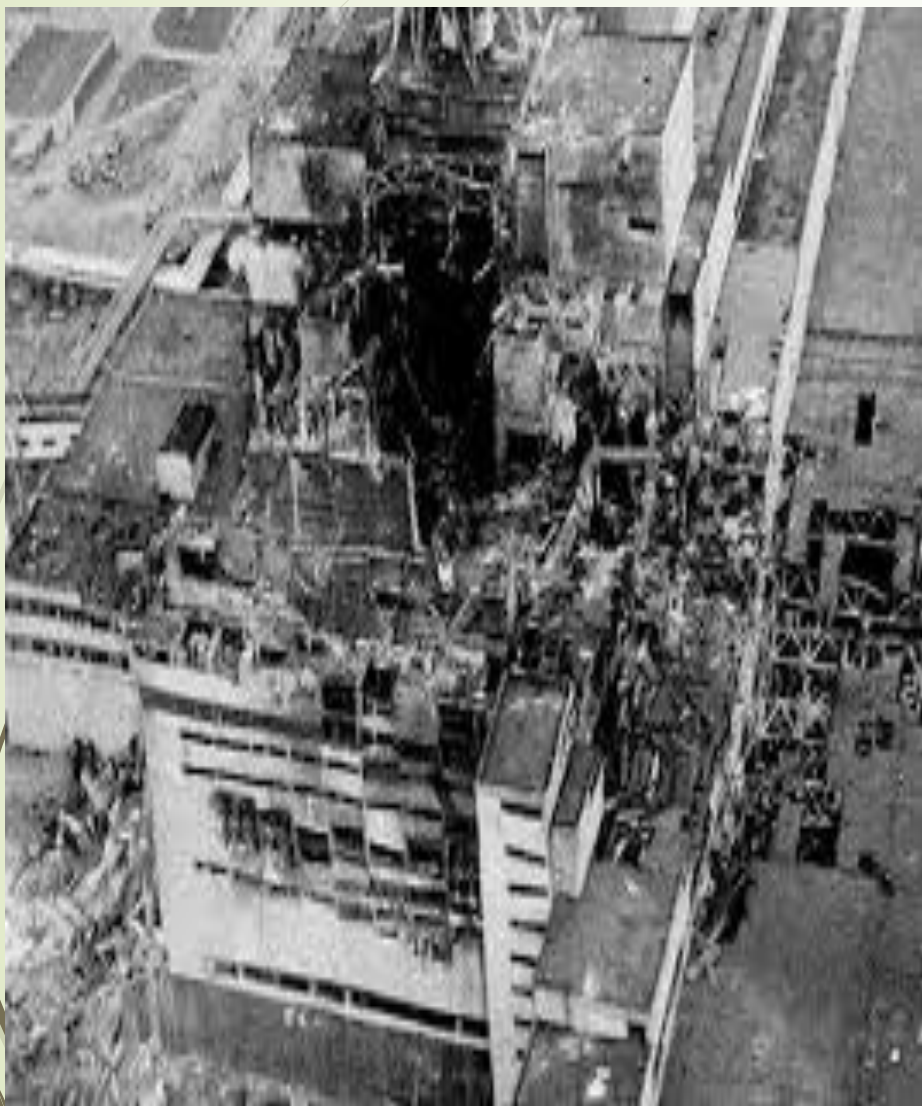
Az ENSZ Emberi Környezet Konferenciája

- A Föld környezeti változásaira koncentrált
- 113 állam képviselője vett részt
- 6000 résztvevő (tudósok, szakértők, politikusok)
- Eredmény: **Az ENSZ Emberi Környezet Nyilatkozata:**
 - Tényeket állapít meg
 - Alapelveket határoz meg(26)
 - Ajánlásokat fogalmaz meg (pl. UNEP létrehozása)
 - A Stockholmi Nyilatkozat tartalma és ajánlásai nyomán nemzeti jogalkotási hullám indult, ami később felért az alkotmányozás szintjére is. Magyarországon az 1976. évi II. törvény példaértékű és korszerű volt. A környezetvédelem alapelvei és általános szabályai mellett külön védett tárgyként kezelte a levegőt, vizet, talajt, élővilágot, a tájat és a településeket (a természeti és az épített környezetet).

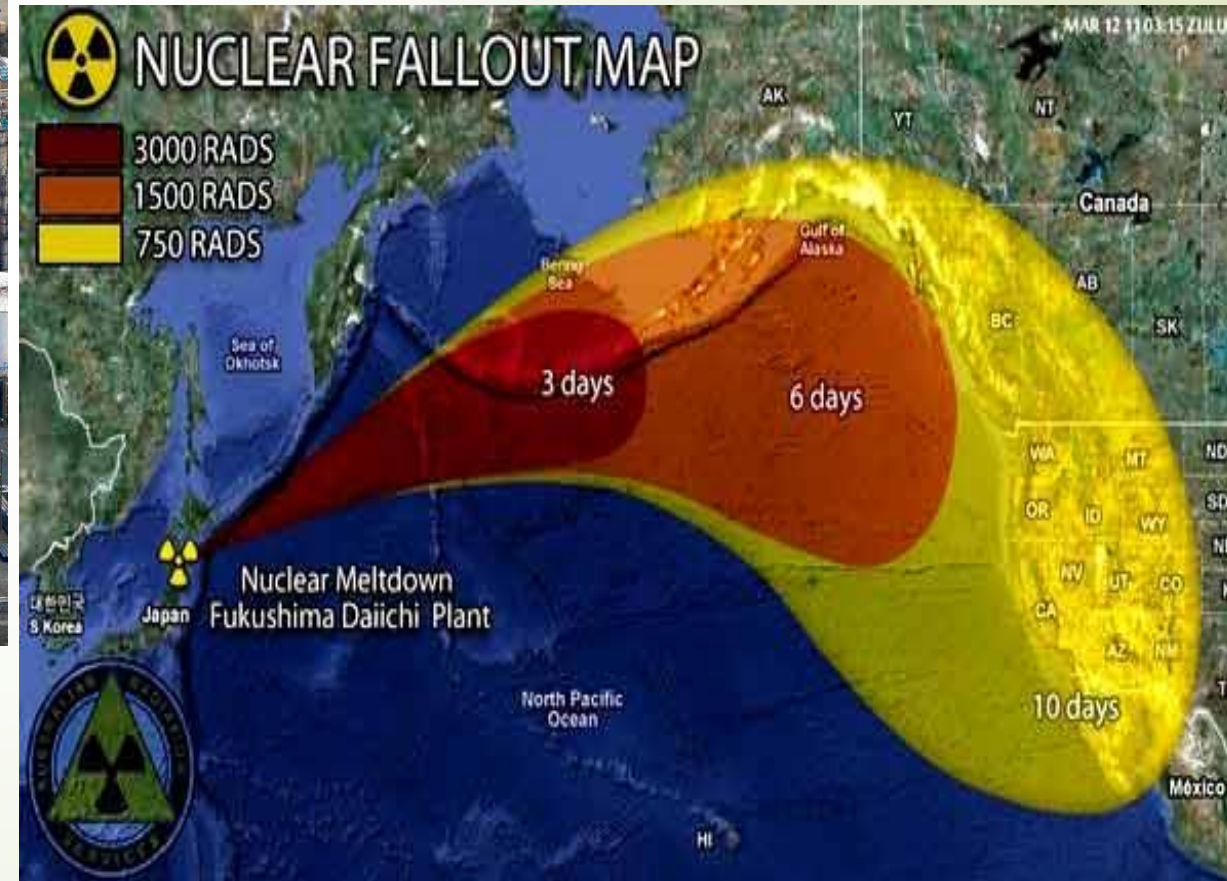
Válságjelenségek

- A mai emberi beavatkozás szinte teljességgel áthatja a környezet természetes és mesterséges összetevőit.
- A káros, veszélyes környezeti hatások térben is szinte korlátlanul terjednek, területi határokat nem ismerve.
- Az együttthatások, a térbeli korlátlanúság mellett harmadikként jelenik meg a káros környezeti következmények időbeli elhúzódása.
- Az előbb említett áttételek, együttthatások, térbeli és időbeli kiterjedtség újabb következménye a várható hatások prognosztizálásának, kiszámíthatóságának nehézsége is.
- Növekszik az emberi mulasztások, hanyagság révén előidézett veszélyhelyzetek vagy káresemények lehetősége, sőt a szándékos magatartással előidézett károk súlya is.
- Ugyancsak növekszik a balesetek előre ki nem számítható következményeinek potenciális környezeti veszélye.
- Az egyes emberi értékek, érdekek rangsorolásáról, amelyen belül a környezeti értékek nem jelennek meg kellő súllyal.

Chernobyl

Fukushima – 11 March, 2011

III. EU Környezetpolitikája

Párizsi Csúcs

1972 október Párizs csúcskonferencia (1972 Október 19-21):

- ▶ „A gazdasági növekedésnek, amely önmagában nem végcél, elsődlegesen az életfeltételekben mutatkozó különbségek enyhítéséhez kell hozzájárulnia. Ennek az összes társadalmi partner részvételével kell végbemennie, az életminőség és az életszínvonal javítását kell eredményeznie. Az európai eszméhez illően különös figyelmet kell szentelni a kézzel nem fogható értékeknek és a környezet védelmének, oly módon, hogy a haladás valóban az emberiség szolgálatába állítható legyen.”

Akcióprogramok

1. 1973-1976(OJ C 112, 20.12.73)
2. 1977-1981(OJ C 139, 13.6.77)
3. 1982-1986(OJ C 46, 17.2.83)
4. 1987-1992(OJ C 328, 7.12.87)
5. 1993-2002(OJ C 138, 17.5.93)
6. 2002-2012(OJ L242, 10.9.2002)
7. 2012-2020(OJ L354, 28.12.2013)

“Az akcióprogramok politikai szándéknyilatkozatok, amelyekben megjelenik minden tervezett intézkedés az adott időszakra vonatkozóan, ezeket elhelyezik egy általános összefüggésrendszerbe, meghatározzák a prioritásokat, és ha szükséges, megfelelő időben bevezetik vagy magyarázzák a változásokat. Nem jelentik a közösségi környezetvédelmi szabályok jogi alapját.” Ludwig Krämer

A környezethez való jog különböző önálló elmei :

- Élethez való jog
- Egészséghez való jog
- Vízhez való jog
- Élelemhez való jog
- birtokjog
- Otthonhoz, magánterülethez való jog
- Információ, társadalmi részvétel
- munkajog
- család
- Méltóság, méltányosság, diszkrimináció-mentesség
- Nők jogai
- Gyermekek jogai stb.

Nemzetközi környezetvédelmi jog fejlődésének szakaszai

1. Kezdetektől az ENSZ-ig (1945) E.g.: Paris Convention 1902. bálnavadászati egyezmény 1937, Trail Smelter arbitration (1940) - 'sic utere tuo'
2. ENSZ-től a Stockholmi konferenciáig (1945-1972)
3. Stockholmtól Rioig (1972-1992)
4. Rio-tól (1992-)- két lényeges lépés:
2002 Johannesburg, 2012 Rio II

Köszönöm a figyelmet